

Záró felvonásként a Szegedi Tudományegyetem Szenátusa 2007. július 9-én – a történészek által szerkesztett és Szabó Gábor rektor által előterjesztett dokumentum alapján döntött! A szenátus döntése szerint Szeged egyeteme az 1581-ben Kolozsvárott alapított Bátorhory-egyetem eszmei-szellemi örökösének tekintti magát, s egyetemünk címerében két évszámot, az alapítási évet, 1581-et és a Szegedre történt befogadás évét, 1921-et is feltünteteti.

Az előterjesztést már valódi történészek készítették!

Tényleg, hogy is nézne ki, ha „patikusok” szólhatnának bele az egyetem történetébe!

Az igazi rendező a jelenet végét harsány „Ennyi!” kiáltással szokta befejezni.

A mostani alkalomra tehát: „Ennyi!”

DR. MINKER EMIL

NAGY SZELLEMEK ERŐTERÉBEN

Példaképek árnyékában és indíttatásában

Kiváló nagy emberek, feltalálók, tudósok indíttatása nélkül hol lenne a világ?

Szombathely azonnal két nevet juttat eszünkbe: Pető Ernő sebészorvosét, aki megalapította a később híressé vált kórházat, és Markosovszkyt, e föld szülöttét, aki országosan végzett példamutató, ma is érvényes munkát.

Kettejük szelleme most is jelen van, lázas munka folyik, hogy teljesebbé, egyre modernebbé váljék ez a híressé vált kórház. A fejlődés nagyszerű, új épületek, új specialitások mindenütt, ami azt jelenti, hogy azóta is vannak névtelen Pető Ernők, akik nem hagyták abba a fejlesztés nehéz munkáját, és hisznek abban, hogy küldetésük van, és hiszik azt is, hogy a legnagyobb nehézségek között is folytatni kell a beteg emberért folyó küzdelmet.

Kellenek nagy szellemek, újtók és felfedezők, tudósok, kutatók, gondolkodók, hogy könnyebbé, jobbá váljék az életünk, tökéletesebbé a világ, csökkenjen az emberi szenvedés. Kell Edison, hogy lámpájával világosságot gyújtson, és elűzze az ijesztő sötétet. Jenner, Pasteur, Sabin és Salk zseniális oltásai nélkül milliók haltak volna meg himlőben, veszettségben, százezrek szenvednének vastüdőben, és lennének toloszékhez láncolva. Ha

Fleming nem akad fenn egy „bosszantó” körülményen – amely mellett tudósok százai mentek el káromkodva, hogy tönkrement a szép baktériumtenyészetük –, akkor nem született volna meg a világ talán legcsodálatosabb gyógyszere, a penicillin. De Fleming érdeme még ennél is nagyobb. Felnyitotta a kutatók szemét, és bátorságot adott nekik, hogy ezen az úton számtalan további nagyszerű antibiotikumot teremtsenek meg. És folytathatnánk kezdeményező nagy elmékkel, államférfiakat, Szent Istvánt, Mátyás királyt, Kossuthot, Széchényit megidézve, 48-as és 1956-os hősök előtt fejet hajtva. Wesselényi, az árvízi hős, aki emberek sokaságát mentette. De ugyanúgy a névtelen hős, aki egy gyereket, egy embert mentett ki a vízből saját életét kockáztatva.

Előttük fejet hajtva hívom a tisztelt kollegiánkat és kollegákat egy másfajta igazságkérésre: járjuk körül együtt az emberi nagyságot, a hírességet, lebbentsük fel a fátylat az árnyoldalokról is: ne tagadjuk el, hogy vannak alnagyságok, hamis érdemek is. Mindezt azért, hogy az igazi nagyok még fényesebben emelkedjenek ki.

Kiről is beszélünk? Ki a nagy ember? Aki nagyot tud ugrani, leggyorsabban futja le a 100-at? Nem! Az legföljebb adottsággal rendelkező

egyén, aki fizikai felépítése miatt egy bizonyos dologban az átlagnál valamivel többet tud. Használ valakinek a világgyőztes tennisező, boksoló vagy futó? Önmagának biztosan, a többit döntse el ki-ki a maga számára.

Ki hát a nagy ember? Az, aki többet tesz, mint amire a rend, a jog, az elvárások köteleznék. Ehhez még azt tenném hozzá: az igazi nagy ember az, aki a mások érdekében tesz valami hasznos dolgot.

A példakép a nagy ember legkiválóbbja. Sokszor névtelen marad, akire fel lehet nézni. Példakép lehet az is, aki nem talált fel egetverő újdonságot. Így példakép sok orvos, hallgatókat nevelő professzor, klinikát vezető sebész, belgyógyász, szemész, munkáját mesteri fokon végző asztalos és lakatos, akitől tanulni lehet szakmát és emberséget egyaránt. Így példaképünk volt Fernet és Kettesy, Magyar Imre és Romhányi professzor és nekem számtalan nővér is, akik gyönyörűen bántak a betegekkel. Példakép a postás, aki a veszély tudatában viszi ki idős emberek pénzét; s a tűzoltó, aki saját élete veszélyeztetésével ront be az égő házba, hogy kimentsen egy gyereket vagy egy felnőttet. Nekem példakép volt Vogl bácsi, a szombathelyi derék lakatos, akihez mindegyik fiamat odavittem, hogy lássák mi a tisztességes és szép munka.

De elvi megalapozásunknak még ezzel sincs vége. Beszélünk kell a nagyság gyanús voltáról is! Mert sokszor összetévesztjük a híres embert, az ismert embert a nagy emberrel. Vajjon a bostoni vagy clevelandi sztársebész nagyszerűbb, mint Bakay, Hüttl, Verebély és számtalan magyar sebész, avagy csak a propagandája, a felszereltsége, azaz a lehetőségei nagyszerűbbek?

Eljutottunk egy kényes ponthoz: a gyanús hírnévhez. Fiatal korunkban a gazdag agytmorosak (mint pl. Karinty) előbb-utóbb felkeresték az agysebész-császárt, Olivecronát. Nem tudok olyanról, aki ezáltal nyert volna bármit is. Hírneve – legalábbis számomra – hamis csillogás volt.

A fentiek tisztázását azért tartottam fontosnak, hogy az igazi nagyság értékét kiemeljem.

Markusovszky nevével először tanulmányaim folyamán, később az *Orvosi Hetilap*ban találkoztam – amely akkoriban az ország egyetlen neves orvosi lapja volt. Érdekes elgondolkodni azon, hogy akkor ez volt az egyetlen

szaklap, ma van vagy 25. Komolyabb, jobb, hatásosabb-e ez a világ, avagy csak a fejlődés mellékhatása ez a sokszínűség? Apropos sokszínűség: két folyóiratot ki kell itt emelnem: egyik a Nemesánszky Elemér prof. által szerkesztett *LAM*, a másik a Gömör Béla prof. vezette *Rheuma-Info*, illetve mostani utódja, a *MediArt*, mely hasonló szellemben és gazdag tartalommal jelenik meg. Mindkét lap magasrendű szakmai cikkek mellett művészettel, alkotással, kultúrával foglalkozik, gyönyörű illusztrációkkal.

Hogy emberileg mennyire különböznek az elismert tudósok, ösztöndíjas évem alatt a Pasteur Intézetben láttam, ahol három Nobel-díjas dolgozott. Monot erélyes, mokány, izgómozgó egyén volt, mindenhez hozzászólt. Jacot magas, vékony férfi, csöndesen üldögélt, a legritkábban szólt hozzá tudományos előadásokhoz. A harmadik eltűnt a visszahúzó-dás kódében.

Említettem már, hogy nem csak kiemelt, ajnározott nagyság létezik. A szombathelyi kórház – amint számos magyar klinika és kórház – nagyszerű orvosokat, vezetőket gyűjtött össze. Romhányi, Szabolcs példáját István Lajos, Cholnoky, Széll Kálmán, Illey, Löblovics, Baltaváry, Kádas, és folytathatnám, vitte tovább és mindegyik nagyszerű gárdát nevelt ki maga körül. Ez is nagyság, ha nem is olyan (nem is elég) elismert.

Mit tanulhatunk a nagy orvosoktól, elődeinktől? Hogy gyengébb felszereltség, anyagi hiány nem sodorhat passzív feladásba. Azt, hogy tilos lamentálni, tilos belenyugodni: fejleszteni kell, harcolni betegeink érdekében. S ez ma fokozottan érvényes! Azt, hogy ötletekkel, áldozattal, végül emberi hozzáállással előre lehet törni. Azt, hogy kevesebb lehetőséggel is meg kell próbálni a maximumra törni. Persze könnyebb Amerikában apró eredmények tömegét produkálni, de ne felejtjük el, hogy a nagy találmányok nyomorúságos körülmények között születtek (Koch, Banting, Curie, Szent-Györgyi Albert).

Bosszankodások

A tudomány óriási fejlődésen ment át a XX. század közepétől a mostani időkig. Az antibiotikumok, a béta-blokkolók majd a többi antihypertensivum, lipoidcsökkentő szerek, daganat-

kezelések, Salk és Sabin csodálatos vaccinatiói, a pacemaker, a stent-kezelés, a mikrosebészet és minimálisan invazív eljárások; a radiológia nagyszerű találmányai, UH, CT, MR, PET.

VIGYÁZAT: itt azokat soroltam fel, akik nagyszerűek voltak, mégsem kaptak kellő elismerést, Nobel-díjat vagy mást. Sokkal jelentéktelenebbeket emeltek ki, és tették őket „álnaggyá!” Elrettentő példa a lobectomiáért odaítélt Nobel-díj.

Tudásunk a rengeteg új adat, felismerés révén egyre terebélyesedett. Mondhatnám úgy is, átlépett a fejünk felett, önhibánkon kívül lemaradtunk. A szakmák elkerülhetetlen felrothadása miatt ma igazi polihisztor (de még all round belgyógyász vagy sebész) sem létezhet. A mai nagy ember más, mint a régi!

Ez szakmailag elfogadható. De a beteg számára igen veszélyes: jól kézben tartják diabetesét, lipid-háztartását, reumatológiai státusát, de nincs az az orvos, aki átfogja baját, helyzetét meg tudja ítélni.

Ráadásul ez magával hordozza a másik nagy dilemmát: sok szakorvos meg tudná esetleg oldani a kísérőbetegségeket is, de nem meri beállítani a hypercholesterinaemiát, vagy kezelni az endokrinológiai vagy ízületi panaszokat, mert megtámadhatóvá válik, mivel arra szakosodott szakorvosok, intézetek vannak. Ha sikertelen, elmarasztalhatóvá válik: pláne ma, amikor levitézlett, lecsúszott ügyvédek hada lebzsel a kórházak folyosóin, hogy mint a pióca, a legkisebb problémába is belekössön és ebből nagy pénzeket tegyen zsebre.

Óriási hiba, hogy ez a gyakorlat védekező álláspontra kényszeríti az orvost, aminek főleg a beteg issza meg a levét. Az orvos így kevesebbet ad, mint amit tudna. Nem kockáztat betege érdekében, azaz csak hivatalnoki módon dolgozik, nem adja meg azt a pluszt, amiből betege profitálhatna.

Mi a kiút?

A Mayo Klinikán már kitalálták. A beteg időre megy az orvosához, aki kikérdezi, megvizsgálja, majd előírja a speciális diagnosztikákat: labor, CT, endokrinológus, mozgásszervi szakorvos stb. Amikor a leletek összegyűlnek, visszatér orvosához, aki – noha nyilván ügyetlen lett volna az endoszkópokhoz, és nem tudta volna elvégezni az endokrin laborvizsgálatot –, de képes értékelni az eredményeket, és összesíti mindazt, amit a szakemberek elvé-

geztek, ennek alapján állapítja meg a diagnózisokat, és írja elő a komplex kezelést.

Itt tehát egy szintetizáló orvos kezében volt a beteg, aki támaszkodhat a specialisták precíz adataira. Ő a karmester, aki összefogja a hangszerzakértőket vagy művészeket.

Nem kerülhetem meg: a példaképnek értéke mellett van egy veszélye is: ha nagyon előtérbe lép, ha nagyságával vagy megszerzett, esetleg ügyeskedéssel szerzett hírnevével blokkol egy tudományágat. Nagysága béníthatja a többiek tevékenységét. Gondoljunk csak a nagyhírű Virchowra, aki évtizedekig vetett vissza minden igazi újdonságot, és szinte megbénította a gondolkodást, csírájában elfojtotta a merész ötleteket. Vagy célozzunk a hazai szaktekintélyre, aki a veseátültetést évekig lehetetlenné tette, mert annak sikere esetén kiderült volna, hogy saját eredményei hamisak.

És még egy izgalmas szempont: hogy távolról sem csak az érdemet jutalmazza a világ. Vajon a Nobel-díj a legkiválóbbakat emeli-e ki? Néha igen, máskor nem. Az irodalmi és a béke Nobel-díjnál legritkábban érezzük egyértelműnek a döntést, de még a tudományoknál is sokat bosszankodunk. Mert a szívkatéterért, amelyből a modern stent-kezelés kinőtt, megadták az elismerést. De a pacemakerért, az UH, a CT, a MRI, a PET kidolgozásáért nem járt a díj. Sabin és Salk sem kapott, hiába mentett meg százazreket a szörnyű bénulástól. A nagyszerű, új gyógyszerekért sem járt a díj.

Így hát a példaképnek kiemeltek, a díjazottakat magunknak is le kell mérnünk, nehogy érdemteleneket akarjunk követni. Érdemes lenne megalapítani a kitüntetésből kihagyott zsenik pantheonját.

Az emberi rész

Eggyel vagyok még adós: az emberi résszel. Azzal, hogy orvosnak lenni nem csak azt jelenti, hogy tudunk kezelni egy műszert, vagy ismerjük sok gyógyszer hatását és mellékhatását. Mert nekünk nem egy betegséget kell gyógyítanunk, hanem a beteg embert. Egy kétségbeejtő helyzetbe került individuumot. Ha ezt elhanyagoljuk, árnyai se leszünk nagy elődeinknek, nemhogy kitüntetés nem érdemlünk, de önbecsülésünket is elveszítjük. Nemcsak az a dolgunk, hogy a bekerült betegen alkalmazzuk a tudományunk adta lehetőségeket, ha-

nem az, hogy kezünkbe vegyük betegünk sorát, és próbáljuk őt legjobb tudásunk és legszébb emberségünk szerint kihúzni a bajból, kezelni és ember voltában gondozni gyógyulásáig. Ez megköveteli, hogy ne csak a tünetekkel foglalkozunk, hanem a beteg félelmével, elbizonytalanodásával, rettegésével, életföladásával, elkeseredésével is. Ha ezt elhanyagoljuk, rosszabb lesz a legtámadhatatlanabb terápiánk is. Aki nem épít ki kontaktust betegével, lehet jó mesterember, de nem igazi orvos.

Nagy szellemekről szoltunk, az ő eredményeikről, elemezni próbáltuk a nagyság fogalmát, a példakép lélektani képletét. Azt mondtam, hogy az a nagy ember, aki munkájával, ötletével mások hasznára van. És most mégis bonyolítom a kérdést. Nem hiszem, hogy Mozart az embereket akarta boldogítani, amikor apja hajcsárkodására végigbolyongta a fél világot, vagy hogy Beethoven nem kínos hasi panaszai és a megsüketüléstől való félelme elől menekülve írta elérhetetlenül szép zeneszámain, amelyek később mégis az emberiség kincsevé váltak és millióknak szereztek boldogságot. A miért tehát nem meghatározója a nagyságnak.

Az életvitel se számít, ismerjük Balzac nyomorúságos életmódját, éjszakai gyötrődését kávék és lábfürdők közepette, hogy reggelre meglegyen az anyag; vagy a perverz Verlaine-t, aki megrontotta a fiatal Baudelaire-t. Életük, egyéniségük visszataszító ellenpélda, mégis a nagy írók, költők közé sorolta be őket az irodalomtörténet.

És még egy kényelmetlen megjegyzés. Ma-napság nem az lesz a nagy ember, aki valami fontosat alkot, hanem akiből a hírverés és az üzlet ilyet akar csinálni. Sikeres regényíró az lesz, akinek a könyveit minden kirakatba kite-

szik, és az ember a boltban belebotlik a föl-épített könyvkupacába. Abból lesz sztár, akit sztároznak, akit hetenként háromszor odatol-nak a képernyő elé. A mai hírességek nem lesznek, hanem csinálják őket.

Lesz-e megint egy tisztább világ, érdemek-vel szerzett ismertséggel, kiválósággal, kivere-kedett elismeréssel, értékes eredményekből származó hírnévvel? Én remélem, hogy utó-daink megérik ezt.

Ki hát a jelentős ember? A hivatalos véle-mény szerint az, aki a világot, a társadalmat, az egyes embert előre viszi, tápot, eszközt ad a kezébe, amellyel kezelni tudja örömeit és bá-natait, és picit eligazodik az élet őserdejében, függetlenül jóindulatától vagy utálatos voltá-tól, emberi hibáitól, hamis eszméitől, attól, hogy szimpatikus volt-e, vagy visszataszító.

Én magam ezt a megfogalmazást nem fogadom el. Különösen a gyógyító szakmára nem. Számomra nagy ember csak az lehet, aki alkotásai, nagyszerű célkitűzése mellett emberileg is példaadó, mint, mondjuk, Albert Schweitzer, Teréz anya, II. János Pál pápa vagy Rom-hányi professzor.

Mégsem azokkal fejezem be, akik szobrot kaptak. Hanem a hétköznapok hőseivel, akik itt élnek közöttünk: mesteremberek, postások, tűzoltók és mentősök; nővérek, orvosok, szak-személyzet, akik kétségbeejtő anyagi viszonyok között küzdenek betegeikért, igyekez-nek többet tenni, mint amit a tudomány támo-gat, gondozzák, ápolják, biztatják betegeiket. Mindazoknak, akik végzik munkájukat, hogy másoknak, elesetteknek és gyengéknek kön-nyebb legyen. Akik a gyógyszer mellé egy mo-solyt, egy reménysugarat is adnak.

DR. HANKISS JÁNOS

Márai Sándor a 20. század egyik legjelentősebb és legnépszerűbb prózaírója volt. Őt tartják az európai polgári szemlélet és hagyomány utóvédjének. Regényeit majdnem mindegyik világnyelvre lefordították. ▶

◀ A kötet áttekinti az életművet, egységben értelmezve a verseket, a tanulmányokat, a publicisztikai írásokat. Követi az életpályát, miközben jelzi az életművet leíró világképi változásokat, gondolkodástörténeti alakulásokat.

AKADÉMIAI KIADÓ

Superbránds

Tel.: (061) 464-8200 Fax.: (061) 464-8201
www.akademiaikiado.hu e-mail: info@akkr.hu